

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проаналізовано стан розвитку птахівництва на Житомирщині, досліджено питому вагу даного регіону в Україні щодо поголів'я птиці, виявлено динаміку обсягів виробництва продукції птахівництва. На основі цього визначені основні негативні фактори, уникнення яких сприятиме ефективному розвитку даної галузі.

Постановка проблеми

Зарубіжний та український досвід підтверджує, що птахівництво являється тією галуззю, за рахунок якої можна в короткі строки збільшити виробництво необхідної для країни продукції і підвищити рівень продовольчого забезпечення

населення високоякісним білком тваринного походження. На сучасному етапі розвитку птахівництва постає питання забезпечення потреб внутрішнього ринку. У зв'язку з цим виникає необхідність у економічному підході до розкриття особливостей діяльності підприємств птахівничої галузі та виявлення основних факторів, що на них впливають.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Міністерство аграрної політики сприяє розвитку галузі птахівництва, видаючи відповідні накази щодо його регулювання [3]. Окрім цього, проблемам розвитку птахівничих господарств присвячено чимало досліджень вітчизняних економістів-аграрників. Зокрема Ярошенко Ф.О. визначає основні проблеми становлення птахівництва в Україні [5], Байдевятов Ю.А. досліджує реструктуризацію та екологічну конверсію птахівництва України [1], Сігал Є., Бородай В. виявляє особливості виробництва бройлерів [4].

Не зважаючи на те, що темі розвитку птахівництва в Україні присвячено багато праць відомих економістів, недостатньо висвітленими залишаються питання розвитку птахо підприємств на регіональному рівні та визначення його основних факторів. Тому виникає необхідність подальшого вивчення зазначеної проблеми.

Метою дослідження є виявлення тенденцій розвитку птахівництва у Житомирській області. Для досягнення *мети* передбачалося визначити питому вагу зазначеного регіону в Україні, проаналізувати динаміку виробництва основної продукції птахо підприємств, виявити найбільш актуальні чинники, які перешкоджають активізації процесу розвитку даної галузі.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом даного дослідження є процес дослідження тенденцій розвитку птахівничих підприємств у Житомирській області.

Методика досліджень. У ході дослідження використано комплекс методів, що дозволило одержати науково обґрунтовані результати. Зокрема, використання статистико-економічного методу дало змогу узагальнити дані щодо результативності виробництва основної продукції птахівництва в Житомирській області, графічний – для наочної ілюстрації отриманих результатів, абстрактно-логічний – для узагальнення та формування висновків.

Результати досліджень

Останнім часом спостерігається значне зростання споживання м'яса птиці в багатьох країнах світу і Україні зокрема, що пов'язано з високим споживчим попитом на нього як на більш дієтичний продукт порівняно з іншими видами м'яса. Тому виникає потреба у достатньому забезпеченні населення такою продукцією, або досягненні рівноваги між попитом і пропозицією, яка підпорядкована певним закономірностям і регулюється ринком у процесі формування та регулювання цін.

Обсяги виробництва продукції птахівництва залежать передусім від чисельності поголів'я птиці (табл. 1). На кінець 2007 р. в усіх категоріях господарств України порівняно з 1991 р. воно зменшилось на 67,6%, у

Житомирській області – на 98,2%. Таким чином, тільки 3,2% усього поголів'я птиці в країні припадає на Житомирську область.

Варто відмітити, що зменшення поголів'я птиці в Україні відбулось, в основному, за рахунок сільськогосподарських підприємств, де на кінець 2007 р. нараховувалось 166531,0 тис. гол., тоді як у 1991 році – 246104,2 тис. гол., що є на 79573,2 тис. гол., або на 67,7 % більше.

Ситуація, що склалась на ринку птахівництва була характерна і для Житомирської області. Так, якщо у 1991 році в сільськогосподарських підприємствах нараховувалось 982,8 тис. гол. птиці, то під кінець 2007 р. – на 294,1 тис. гол., або на 70% менше. Однак питома вага Житомирської області у 2007 р. у загальнодержавному обсязі даного показника перевищила його значення у 1991 р. У господарствах населення динаміка даного показника є дещо іншою, тому що протягом останніх років в Україні близько 70% всієї наявної птиці утримується у приватному секторі, в тому числі Житомирській області – близько 85%. Водночас, на нашу думку, для забезпечення потреб населення у продукції птахівництва на рівні фізіологічних норм харчування птахівництво слід розвивати саме на промисловій основі.

Таблиця 1. Чисельність поголів'я птиці усіх видів (на кінець року), тис. голів*

Регіони	Рік						2007 р. до 1991 р., %
	1991	1996	2002	2004	2006	2007	
В усіх категоріях господарств							
Україна	246104,2	149748,4	136811,0	142373,8	161993,5	166531,0	67,7
Житомирська обл.	5520,2	4513,8	4614,5	4438,2	5053,9	5421,0	98,2
Питома вага обл., %	2,24	3,01	3,37	3,12	3,12	3,25	145,0
У сільськогосподарських підприємствах							
Україна	132966,6	54074,2	35163,2	42262,8	66625,3	72219,0	54,3
Житомирська обл.	982,8	590,9	694,3	876,2	824,8	688,7	70,0
Питома вага обл., %	0,74	1,09	1,97	2,07	1,24	0,95	128,4
У господарствах населення							
Україна	113137,6	95674,2	101647,8	100111,0	95368,2	94312,0	83,4
Житомирська обл.	4537,4	3922,9	3920,2	3562,0	4229,1	4732,3	104,3
Питома вага обл., %	4,01	4,10	3,86	3,56	4,43	5,02	125,2

* Джерело: розраховано автором за даними Держкомстату України та за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Останнім часом птахівничі підприємства Житомирщини зосереджено у 7 районах області, серед яких найбільшими господарствами є ПОСП «Надія» с. Зарубинці Андрушівського району, ПСП «Жовтневе» Попіль-

нянського району, СТОВ «Старосолотвинська птахофабрика» Бердичівського району, СТОВ «Птахівник» Новоград-Волинського району (табл. 2). У 2005–2006 рр. птахофабрики працювали також у Смільчинському і Житомирському районах.

Таблиця 2. Виробництво м'яса птиці в Житомирській області (тис. т)*

Район	Рік						2007 р. до 2002 р, %
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Андрушівський	14531	16391	17444	16938	17156	16177	111,3
Бердичівський	20398	19255	19224	22325	224556	19266	94,5
Коростенський	-	-	-	-	20,4	40,0	-
Новоград-Волинський	35575	53426	53906	53373	50578	44405	124,8
у т. ч. м. Новоград-Волинський	-	-	-	-	3,1	7,9	-
Попільнянський	47234	52463	49304	54671	43886	39651	83,9
Смільчинський	-	-	-	1,6	1,3	-	-
Житомирський	3	2	-	1,5	1,8	-	-
Черняхівський	-	-	-	143	135,0	33,9	-
Чуднівський	8911	8559	1064	0,2	-	-	-
ВСЬОГО	126669	150098	140942	147453	134237	119581	94,4

*Розрахунки виконані автором за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області

Протягом 2002–2007 рр найбільш інтенсивно вироблялось м'ясо птиці у Новоград-Волинському районі, де за 2002–2005 роки показник виробництва залишався майже незмінним і становив близько 40–50 тис. т. Однак протягом останніх років даний показник зменшився і склав 44405 тис. т, що на 83,1% менше порівняно з 2003 р., та на 124,8% більше щодо 2002 р. Значно менше виробляють м'яса птиці у господарствах Коростенського, Смільчинського, Житомирського, Черняхівського районів. Слід зазначити, що протягом 2002-2003 рр. чимало м'яса птиці вироблялось у Чуднівському районі, однак останні три роки підприємство даного району припинило свою діяльність, про що свідчать дані 2005–2007 рр. Загалом, у Житомирській області в останні роки найбільше м'яса птиці було вироблено у 2002 році – 150098 тис. т, при цьому в наступні роки відбувалось поступове зменшення даного показника.

Аналізуючи динаміку виробництва яєць птахопідприємствами Житомирської області у 2002–2006 рр., слід зазначити, що найнижчий рівень виробництва яєць спостерігався у 2002 р. (126652 тис. шт), а найвищий – у 2003 р. (150096 тис. шт). Починаючи з 2003 р., спостерігалася тенденція до поступового зменшення виробництва даної

продукції. Так, за даними Головного управління статистики, у 2007 р. птахопідприємства виробили лише 84138 тис. шт. яєць, що на 66,4% менше порівняно з 2002 р. (табл. 3).

Таблиця 3. Виробництво яєць підприємствами Житомирської області, тис. шт.*

Район	Роки						2007 р. до 2002 р. %
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Андрушівський	14531	16391	17444	16938	17156	16177	111,3
Бердичівський	20398	19255	19224	22325	22456	19266	94,5
Коростенський	-	-	-	-	20,4	40,0	-
Новоград-Волинський	35575	53426	53906	53373	50578	44405	124,8
у т.ч. м. Новоград-Волинський	-	-	-	-	3,1	7,9	-
Попільнянський	47234	52463	49304	54671	43886	39651	83,9
Смільчинський			-	1,6	1,3	-	-
Житомирський	3	2	-	1,5	1,8	-	-
Черняхівський	-	-	-	143	135	34	-
Чуднівський	8911	8559	1064	0,2	-	-	-
ВСЬОГО	126652	150096	140942	134017	134238	84138	66,4

*Розрахунки виконані автором за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Отже, динаміка виробництва продукції птахівництва Житомирщини вказує на те, що останніми роками спостерігається тенденція до поступового її зменшення, у той час як в Україні з кожним роком відбувається значне нарощування виробництва даної продукції. Вітчизняні виробники набирають темпи, збільшують випуск продукції і, в першу чергу, що особливо важливо, завдяки підвищенню продуктивності при одночасному зменшенні затрат кормів [2, с. 16].

Головна особливість стабілізації та нарощування продукції птахівництва полягає у виявленні основних факторів, що забезпечують ефективний розвиток даної галузі з врахуванням інтересів основних учасників ланцюга *виробництво – реалізація – споживання*. В результаті узагальнення наявних досліджень визначено наступні чинники ефективного функціонування птахівничих підприємств та його цілі (рис. 1).

За дослідженнями П. Дзьоба [2, с.165], головною умовою ефективності виробництва є собівартість, від рівня якої залежить сума прибутку і рівень рентабельності, розміри відрахування у фонди накопичення і соціальної сфери, темпи розширеного виробництва, рівень закупівельних і роздрібних цін на сільськогосподарську продукцію. На сучасному етапі розвитку все

більш актуальною являється проблема зниження собівартості. Заходи, направлені на підвищення продуктивності тварин, є одним із основних джерел зниження собівартості продукції і підвищення ефективності виробництва.

У зв'язку з цим варто відмітити роль вітчизняної селекційно-племінної роботи у птахівництві. Протягом багатьох років наша країна тратила великі кошти на закупівлю курчат різних порід і кросів за кордоном, підтримуючи зарубіжний ринок племпродукції. Вартість курчат, що майже в 10 разів більша за вітчизняну, їх транспортування та інші послуги значно підвищували собівартість м'яса. Тому ми вважаємо необхідним втручання держави та посилення підтримки вітчизняного товаровиробника щодо створення українського кросу м'ясних курей, які б не поступалися господарсько-корисним якостям закордонних, що у свою чергу позитивно відзначиться на підвищенні ефективності даної галузі.

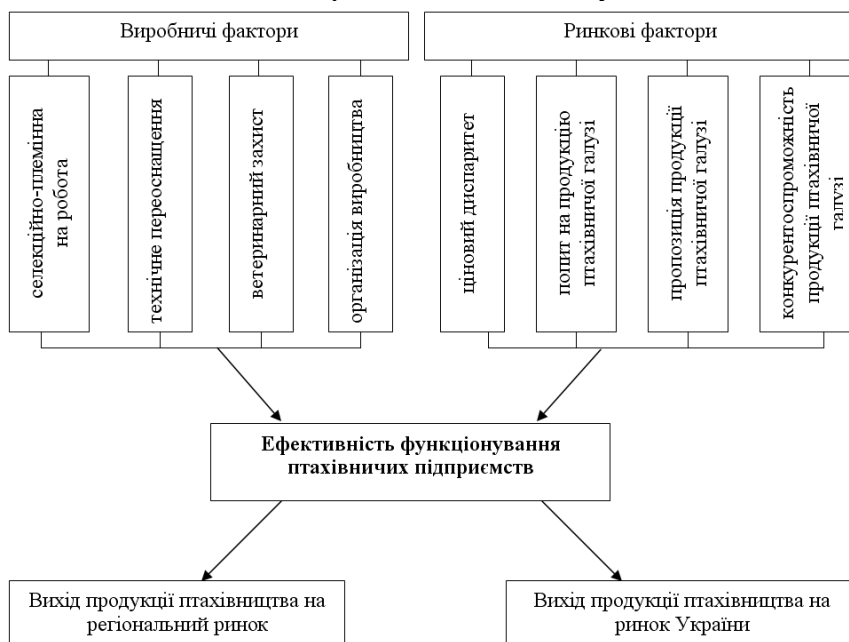

Рис. 1. Чинники ефективного функціонування підприємств птахівничої галузі

Окрім собівартості, впливовим фактором ефективності птахівничих підприємств є система ціноутворення. Ціна, необхідна для ефективної роботи галузі, повинна бути узгоджена із закупівельною спроможністю населення, яка на сьогоднішній день вкрай низька. Тому подолання такого явища без державної підтримки неможливе. Зазначимо, що державна підтримка сільськогосподарського товаровиробника являється одночасно і засобом підтримки доходів і рівня життя населення [2, с.166].

З цього приводу слід зазначити, що українське птахівництво під час переходу до ринку зіткнулося зі складними економічними проблемами, пов'язаними із необ'єктивно завищеними цінами на корми, обладнання, паливно-мастильні матеріали, електроенергію, препарати ветеринарної медицини. Ця проблема потребує державного втручання для ефективної боротьби з корупцією.

Наступний фактор – комплексна механізація та автоматизація технологічних процесів, що виробляють продукцію на основі інтенсивних технологій. На жаль технологічне переоснащення підприємств птахівництва здійснюється переважно за рахунок придбання дорогого обладнання закордонного виробництва. І основною причиною такого процесу, за розрахунками Інституту птахівництва УААН, є висока технологічна та економічна ефективності імпортного обладнання, технологічні і економічні характеристики якого показують, що українська техніка значно поступається іноземному обладнанню. Наприклад, строк використання вітчизняного обладнання 8 років, а західних фірм – 12–20 років, механічне прибирання посліду знижує витрати електроенергії у 5–10 разів, вологість посліду знижується до 65–20%, транспортні витрати і витрати на його переробку знижуються на 2–3%, а продуктивність птиці в таких умовах підвищується у середньому на 10–15%.

Виробники продукції птахівництва, купуючи іноземне обладнання, відмічають два важливих фактори, які стосуються виробництва вітчизняного обладнання для галузі птахівництва: перший – обладнання має відповідати сучасним і перспективним інноваціям; другий – вироблене обладнання для вирощування птиці має враховувати нормативи виробництва новітнього вентиляційного й опалювального обладнання. Випуск комплектів вентиляційного обладнання продовжує здійснюватися без комп'ютеризації та систем обігріву, охолодження і збагачення повітря вологою. Обладнання для автономного опалювання взагалі відсутнє, оскільки більшість великих птахівничих підприємств обігріваються за допомогою центральних котелень. В Україні до 2003 року зовсім було відсутнє промислове виробництво інкубаторів та обладнання для них, без якого не обходяться великі підприємства птахівницької галузі [5, с.73]. Тому для забезпечення ефективного розвитку птахівничих підприємств необхідно розробити програму, щодо виробництва вітчизняного енергозберігаючого обладнання і, відповідно, поставки його птахопідприємствам.

До не менш важливих чинників економічної ефективності птахівничої галузі відносяться критерії оцінки ветеринарно-санітарної служби, яка включає вимоги до під'їздних шляхів, конструкцій, виробничих цехів і побутових приміщень, до передзабійної і забійної експертизи птиці, до умов її первинної обробки, упакування, маркірування, заморожування, зберігання і транспортування [1, с.6].

В агропромисловому комплексі відсутній сучасний підхід до організації виробництва продукції, грамотний маркетинг та дизайн продукції птахівництва, що являється також негативним фактором. Зарубіжні компанії, пропонуючи свою продукцію, багато часу та коштів витрачають на рекламу, проспекти, відеофільми. Адже сьогодні ні для кого не секрет, що вміння продати споживачу продукцію не менш важливо, а ніж її виробити [4, с.7]. В українських птахопідприємствах все частіше спостерігається некомпетентність керівників птахофабрик. Все менше нараховується підприємств, на яких ведеться успішна робота із кадрами. Слабкий розвиток служби маркетингу не дає змоги планувати асортимент продукції на тривалий строк, виявляти вільні товарні ніші в країні та на світовому ринку, ефективно організовувати рекламу продукції і гнучко змінювати ціну на неї залежно від умов ринку.

Низка негативних тенденцій у розвитку галузі призвела до диспропорцій попиту і пропозиції, штучного перенасичення ринку продуктами птахівництва при одночасному значному зниженні споживання їх на душу населення. Головними причинами зниження обсягів виробництва продукції птахівництва є скорочення місткості внутрішнього ринку через зниження купівельної спроможності населення, скорочення ресурсів з одночасним зниженням ефективності їх використання.

Усунення зазначених негативних факторів дозволить значно покращити процес нарощування виробництва продукції птахівництва та сприятиме її виходу як на внутрішній ринок, так і за його межі. Запропонована схема ефективного функціонування птахопідприємств із замкнутим виробничим циклом забезпечуватиме сталий розвиток регіональних товаровиробників, які активізують процес зміцнення виробництва.

Висновки

Протягом останніх років стає все помітнішою тенденція до збільшення виробництва продукції птахівництва в Україні. Проте така тенденція притаманна далеко не всім регіонам та областям зокрема. Не виключенням стала і Житомирська область, яка донедавна займала чільне місце у виробництві птахопродукції, однак за останні сім років рівень виробництва значно скоротився. Таку ситуацію спричинили ряд негативних факторів, що стримують нарощування обсягів виробництва, а саме: диспропорція цінового механізму, слабка селекційно-племінна робота, недостатнє технічне переоснащення, ветеринарне забезпечення, відсутність сучасного підходу до організації виробництва.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження щодо розвитку галузі птахівництва слід зосередити на питаннях механізму державної підтримки розвитку птахопідприємств для виробництва конкурентоспроможної продукції.

Література

1. *Байдевятов Ю.А.* Реструктуризація та екологічна конверсія птахівництва України // Вісн. Аграр. науки. – 2002 – №5. – С. 46–47.
2. *Дзьоба П.В.* Факторний аналіз ефективності виробництва // Вісник Сумського державного ун-ту. Сер. Фінанси і кредит. – 2000. – Вип. 2. – С. 165–167.
3. Про розвиток галузі птахівництва в Україні: Наказ Мінагрополітики УААН // Агрокомпас.–2004. – №3. – С.15–22.
4. *Сігал Є., Бородай В.* Виробництво бройлерів сьогодні // Тваринництво. – 1998. – № 12. – С. 7–8.
5. *Ярошенко Ф.О.* Птахівництво України: проблеми становлення // Економіка АПК. – 2003. – №1. – С. 70–74.
6. <http://www.fao.org>